

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฤต เข้มตันจิตต์. หลักการและเหตุผลของการปรับปรุงระบบการบริหารพัฒนาในเขตชุมชนเมือง
ในแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 7. วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์ 32
(มกราคม-มีนาคม 2535). 51-88
- เกษม จันทรแก้ว. วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: อักษรสยามการพิมพ์, 2530
- ไกรยุทธ ธีรตยาคินันท์. ภัยพิบัติในประเทศไทย. วารสารเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ 3
(สิงหาคม 2534). 177-205
- คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการสัมมนาแนวทางการบริหารจัดการ
น้ำเสียชุมชน. กรุงเทพมหานคร. สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2530.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม. แผนหลักพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัด
กาญจนบุรี. กรุงเทพมหานคร. ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 2530.
- ธงชัย สันติวงษ์. การจัดการองค์การและการบริหาร. กรุงเทพมหานคร. บทิการพิมพ์, 2514
- ทเรศ ศรีสดีตย์. การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม. จุลสารสภาวะแวดล้อม 11 (กันยายน-ตุลาคม
2535). 10-16
- บุญวัฒน์ วิสกุล. ความคิดด้านการบริหารงาน. กรุงเทพมหานคร. แผนกตำราและคัมภรยาย
คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.
- ผังเมือง, สำนัก. กระทรวงมหาดไทย. ผังเมืองรวม เมืองกาญจนบุรี. กรุงเทพมหานคร,
ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์.
- มุสดี สัตยมานะ. การบริหารรัฐกิจ. กรุงเทพมหานคร, มงคลการพิมพ์, 2514.
- พิทยา บวรวัฒนา. รัฐประศาสนศาสตร์. ทฤษฎีและแนวการศึกษา. กรุงเทพมหานคร.
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- พอลิน ผ่องใส. การจัดการสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2531.

รายการอ้างอิง (ต่อ)

- โยธาธิการ, กรม กระทรวงมหาดไทย. รายงานการสำรวจศึกษาความเหมาะสมระบบรวบรวมน้ำและระบบบำบัดน้ำเสียเขตพื้นที่กลุ่มที่ 1 พฤษภาคม 2535. กรุงเทพมหานคร. ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 2535.
- ลีลา สีลาบุเคราะห์. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร. ตารา-เอกสารวิชาการ กรมการฝึกหัด, 2530.
- วิรัชชัย ศรีโรสภา. การบำบัดน้ำเสียของกรุงเทพมหานคร. จุลสารสภาวะแวดล้อม 10 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2534). 20-32.
- วิศวกรสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย, สมาคม. จุลสารสวสท8 (เมษายน-มิถุนายน 2536), วางแผนการใช้ที่ดิน, กอง. กรมพัฒนาที่ดิน. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. แผนการใช้ที่ดิน จังหวัดกาญจนบุรี. กรุงเทพมหานคร. ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 2530.
- สมัยศ นาวิการ. การบริหารตามสถานการณ์. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2523.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, บรรณาธิการ. รวมบทความทางการประเมินโครงการ. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- สถาบันวิจัยสังคม. รายงานการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นแผนลงทุนจังหวัดกาญจนบุรี. ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 2537.
- เอกสารวิจัยส่วนบุคคล. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. กรุงเทพมหานคร. ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 2535.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

ประวัติเมืองกาญจนบุรี

หลักฐานทางโบราณคดีที่ค้นพบในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี แสดงร่องรอยของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่เคยอาศัยอยู่ในดินแดนแถบนี้ ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นมนุษย์ยุคหินเก่า และอาจเป็นเผ่าพันธุ์เดียวกันที่พบที่ชวาและปักกิ่ง นักโบราณคดีทั่วโลกยอมรับข้อสันนิษฐานนี้ และได้เรียกเครื่องมือหินกะเทาะ ซึ่งบ่งชี้ว่าเป็นมรดกตกทอดมาจากยุคหินเก่าตอนต้น มีอายุตั้งแต่ประมาณ 10,000 ปี ถึง 50,000 ปี ว่าเครื่องมือหินกรวดวัฒนธรรมฟิงนอยเอียน (Fingnoian Culture) เนื่องจากค้นพบเป็นครั้งแรกที่ลุ่มแม่น้ำแควน้อย

ต่อมาได้ค้นพบโครงกระดูกมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ในสมัยหินกลาง อายุประมาณ 11,000 ปีมาแล้ว และสมัยหินใหม่อายุ 2,000-3,900 ปี ก่อนประวัติศาสตร์ มาแล้ว และยังค้นพบเครื่องมือ เครื่องใช้จำพวกใบหอก หัวธนู กำไล-แหวนสำริด ลูกปัดหินและโครงกระดูกมนุษย์ ซึ่งแสดงถึงร่องรอยของยุคสำริด (ยุคโลหะตอนต้น) และยุคเหล็ก (ยุคโลหะตอนปลาย) อายุประมาณ 1,700-2,000 ปี มาแล้ว ซึ่งสมัยก่อนประวัติศาสตร์หรือสมัยหินของประเทศไทยสิ้นสุดลงเมื่อ พ.ศ. 1000

ยุคประวัติศาสตร์ตอนต้น ประมาณ พ.ศ. 1100-1600 ปรากฏเป็นหลักฐานเมืองโบราณหรือโบราณสถานในเมืองพงดึก บนฝั่งของแม่น้ำแม่กลองในเขตอำเภอท่ามะกา ซึ่งแสดงถึงอารยธรรมสมัยทวารวดีต่ออิทธิพลศาสนาพราหมณ์ บางหลักฐานระบุว่าเมืองโบราณที่กาญจนบุรีสร้างขึ้นเป็นชุมชนเมืองครั้งแรก เมื่อประมาณ 1350 โดยเป็นเมืองสำคัญของแคว้นอุทองหรือสุวรรณภูมิ ต่อมาราว พ.ศ. 1550 ซึ่งขอมแผ่อำนาจเข้าสู่ดินแดนแถบนี้ ก็ได้ทิ้งร่องรอยไว้เป็นปราสาทศิลาแลง ศิลปะขอม แสดงถึงอารยธรรมสมัยลพบุรี (พ.ศ. 1600-1800) ได้แก่ ปราสาทเมืองสิงห์ ริมฝั่งแม่น้ำแควน้อย เขตอำเภอ ไทรโยค

ระยะเวลาระหว่างรอยต่อสมัยลพบุรีกับสมัยสุโขทัยราว พ.ศ. 1570 กษัตริย์พุทธามติได้อาณาจักรละโว้ และอาณาจักรอุทอง ทำให้ขอมหมดอิทธิพลลง ต่อมาเปลี่ยนกษัตริย์พุทธามกษัตริย์ในดินแดนนี้จึงกลับไปอยู่กับขอมตามเดิมช่วงเวลาหนึ่ง จนถึง พ.ศ. 1747 อาณาจักรอุทองฟื้นตัวเป็นอิสระกาญจนบุรี รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอุทอง และตกเป็นของอาณาจักรสุโขทัย เมื่อสุโขทัยผนวกอุทองไว้ในอำนาจ ซึ่งช่วงเวลานี้ กาญจนบุรีไม่ค่อยมีบทบาท

เนื่องจากอยู่ใกล้ศูนย์อำนาจสุรทัณฑ์กระทั่งเมื่อเข้าสู่สมัยอยุธยา จึงกลับมามีความสำคัญ โดยเป็นเมืองหน้าด่านสกัดทัพพม่าที่เข้าเส้นทางด่านบ้องตี้ อำเภอโพธารักษ์ และด่านเจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี

"เมืองกาญจนบุรีเก่า" แต่เดิมตั้งอยู่ที่บริเวณทุ่งลาดหญ้า บนฝั่งขวาของแม่น้ำแควใหญ่ ใกล้ ๆ กับเขาน้ำเก้ง ห่างจากที่ตั้งจังหวัดปัจจุบันไปทางทิศเหนือประมาณ 20 กิโลเมตร ทางเลที่ตั้งนี้ เหมาะแก่การใช้เป็นจุดสังเกตการณ์ เนื่องจากสามารถมองเห็นภูมิประเทศได้ไกลเกือบรอบด้าน จากเขาน้ำเก้งจนถึงแม่น้ำแควใหญ่ ทางด้านตะวันตกประมาณ 1 กิโลเมตร และจากเขาน้ำเก้งไปทางทิศเหนือประมาณ 500 เมตร จุดลาดตะเป็น เป็นพื้นที่ลาดลงลุ่ม ซึ่งแม่น้ำแควใหญ่และลาดตะเป็นเป็นปราการสำคัญทางธรรมชาติที่ช่วยป้องกันเมืองกาญจนบุรี ที่ทุ่งลาดหญ้าได้ดี และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เมืองกาญจนบุรีมีชื่อเสียงจากสงครามเก้าทัพ เมื่อ พ.ศ. 2328 ซึ่งใช้ทุ่งลาดหญ้าเป็นที่ตั้งค่ายสกัดข้าศึก และประชิดชนกันอย่างงดงาม

ต่อมา สมเด็จพระรามาธิบดีวรางษวรมหาสุรสีหนาท ในรัชกาลที่ 1 ได้ย้ายค่ายมาตั้งที่ตำบลปากแพรกทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำแม่กลอง โดยระยะแรก (พ.ศ. 2330-2360) ที่ตั้งค่าย มีแต่เสากระเเนียดและฉนวนดินเป็นเชิงเทินเท่านั้น

ครั้นในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้ทรงย้ายชุมชนเมืองกาญจนบุรีตามลงมาตั้งที่ปากแพรกด้วย และให้ก่อกำแพงเมืองประตุ บ้อมปราการ ให้เป็นพื้นที่มั่นคงถาวร และเมืองใหม่เสร็จสิ้นแล้วเมื่อปี พ.ศ. 2374 มีขนาดกว้าง 5 เส้น (เท่ากับ 200 เมตร) ยาว 20 เส้น 18 วา (เท่ากับ 830 เมตร) ต่อมา มีการขยายชุมชนออกนอกกำแพงเมืองเดิม โดยเฉพาะด้านทิศเหนือ และใน พ.ศ. 2498 รัชกาลที่ 8 ต่อรัชกาลที่ 9 ได้มีการย้ายสถานที่ราชการไปยังพื้นที่ศูนย์ราชการจังหวัด บริเวณบ้านบ่อ ตำบลปากแพรก ริมนถนนแสงชูโต ห่างจากที่ตั้งเดิมไปทางทิศใต้ประมาณ 3 กิโลเมตร กระทั่งถึงปัจจุบัน

ภาคผนวก ข

สภาพทั่วไปทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม

ของจังหวัดกาญจนบุรี

กาญจนบุรีเป็นจังหวัดสำคัญของภาคตะวันตก ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็น ป่าไม้ แร่ธาตุ หรือพืชพันธุ์ต่าง ๆ และเป็นแหล่งวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร นอกจากนี้ ยังมีสภาพภูมิประเทศที่สวยงามมีเอกลักษณ์ของป่าเขาและแม่น้ำลำธาร รวมทั้งมีโบราณวัตถุโบราณสถานที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์มากมายอีกด้วย

ที่ตั้งและขนาด

กาญจนบุรี ตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกของประเทศไทย ประกอบด้วยอำเภอต่าง ๆ 10 อำเภอ 3 กิ่งอำเภอได้แก่ อำเภอเมือง, อำเภอท่าม่วง, อำเภอท่ามะกา, อำเภอไทรโยค, อำเภอศรีสวัสดิ์, อำเภอพนมทวน, อำเภอเลาขวัญ, อำเภออู่ทอง, อำเภอทองผาภูมิ, อำเภอสังขละบุรี กิ่งอำเภอหนองปรือ, กิ่งอำเภอด่านมะขามเตี้ย และกิ่งอำเภอห้วยกระเจา มีพื้นที่ทั้งสิ้น 19,483.1 ตารางกิโลเมตร หรือ 12,176,967 ไร่ คิดเป็น 45.3% ของภาคตะวันตก หรือ 3.8% ของพื้นที่ทั้งประเทศ ซึ่งเป็นขนาดพื้นที่ใหญ่ที่สุดของภาคตะวันตก และใหญ่เป็นอันดับที่ 3 ของประเทศ รองจากจังหวัดเชียงใหม่ และนครราชสีมา มีระยะทางจากกรุงเทพมหานคร ตามทางหลวงแผ่นดินไปทางทิศตะวันตกประมาณ 126 กิโลเมตรมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่โดยรอบ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดตาก, จังหวัดอุทัยธานี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดสุพรรณบุรี, นครปฐม
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดราชบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า

ศูนย์วิทยศิลป์ฯ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 1 แสดงที่ตั้ง และอาณาเขตของจังหวัด จังหวัด กาญจนบุรี

สัญลักษณ์

- อำเภอเมืองกาญจนบุรี
- อาณาเขต

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาของชุมชน
เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

ที่มา
กรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย

มาตราส่วน
0 5 10 km.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 2 แสดงเขตการปกครอง อําเภอ		จังหวัด กาจนบุรี
สัญลักษณ์ ● อําเภอ / กิ่งอําเภอ	การศึกษาการจักระบบระบายน้ำทิ้งของชุมชน เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ	ที่มา กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
	มาตรการอื่น	0 5 10 km.

สภาพภูมิประเทศ

กาญจนบุรี มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสูงและที่ราบ ซึ่งเขาลาดลงสู่ที่ราบด้าน ตะวันออกเฉียงใต้ ต่อเนื่องกับที่ราบลุ่มน้ำในภาคกลาง ด้วยทิศทางการไหลของน้ำตามสันฐานของ พื้นที่ ทากห้แม่น้ำแควใหญ่และแม่น้ำแควน้อย ซึ่งเป็นต้นกำเนิดลุ่มน้ำแม่กลอง เป็นแหล่งน้ำสำคัญ และมีอิทธิพลต่อพื้นที่ปลายน้ำเป็นอย่างมาก

ลักษณะภูมิประเทศของกาญจนบุรี แบ่งตามโครงสร้างและองค์ประกอบของธรณีสัณฐาน ๖ คือ เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1

เป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อนและป่าต้นน้ำลำธาร ซึ่งปกคลุมด้วยพันธุ์ไม้เขตร้อน มี เทือกเขา ถนนธงชัยอยู่ทางตอนเหนือ ค่อนมาจนถึงตอนกลางของจังหวัดและมีเทือกเขาตะนาวศรี ทางด้านตะวันตกเป็นแนวยาวตลอดพรมแดน ติดต่อกับประเทศพม่ามีความลาดชันอยู่ที่ระดับความ สูงระหว่าง 300-1,800 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง เป็นต้นกำเนิดแม่น้ำสำคัญของจังหวัด ๖ ได้แก่ แม่น้ำแควใหญ่ แม่น้ำแควน้อย แม่น้ำแม่กลอง รวมทั้งลำห้วยสาขาอีกหลายร้อยสาขา สภาพพื้นที่เช่นนี้ เป็นแบบภูเขาหินโครงสร้างวางตัวตามแนวเหนือใต้ เป็นขอบเขตจังหวัด องค์ประกอบของหินส่วนมากเป็นหินแกรนิต หินทราย หินดินดาน หินปูน และหินตะกอนปะปนกัน เนื้อดินเป็นดินร่วน ดินทราย มีการระบายน้ำได้ค่อนข้างดี พื้นที่นี้ครอบคลุมเขตอำเภอ สังขละบุรี อำเภอทองผาภูมิ อำเภอศรีสวัสดิ์ รวมทั้งบางส่วนของอำเภอไทยรบค อำเภออพลอย อำเภอท่าม่วง และอำเภอเมือง

ลักษณะที่ 2

เป็นที่ลาดเชิงเขาสลับเนินเขาเตี้ย ๆ ลาดสู่พื้นที่ทางตะวันออกและทางใต้ เกิดเป็น พื้นที่กว้างระดับความสูงระหว่าง 30-100 เมตร บางส่วนของพื้นที่เป็นป่าละเมาะ สภาพพื้นที่นี้ เรียกว่าที่ลาดเชิงเขาผสมกับที่ลอนลูกคลื่นและเนินดินตะกอนรูปพัด ซึ่งเป็นผลจากการสึกกร่อน ของพื้นที่รอยกระแสมและน้ำพัดพา เนื้อดินหินจากที่สูงมาทับถมลดหลั่นกันตามความลาดเทของพื้นที่ ที่ลอนลูกคลื่นนั้นจะวางตัวต่อเนื่องกับที่ลาดเชิงเขา รอยเฉพาะที่บริเวณรอยต่อระหว่างเขาต่อ เขา ส่วนเนินดินตะกอนรูปพัดเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของที่ลาดเชิงเขาที่มีทางน้ำตัดขวางแนวตะวัน

ลอก ตะวันตก พื้นที่อุกักต้ำเขาและตกตะกอนสะสมกลายเป็นเนินดินลาดเทตามแนวกระแส น้ำ
องค์ประกอบของหินมีลักษณะปะปนกันทั้งหินทราย หินดินดาน และหินตะกอน เนื้อดินเป็น ดินทราย
ดินร่วน ดินเหนียว มีการระบายน้ำได้ดี ลักษณะพื้นที่เช่นนี้กระจายกระจายทั่วไป และพบมากป
ริเวณตอนกลางของจังหวัด เช่น ที่อำเภอเลาขวัญ อำเภอพนมทวน อำเภอปลอย และบาง
ส่วนของอำเภอเมือง

ลักษณะที่ 3

เป็นที่ราบลุ่มน้ำและบริเวณริมแม่น้ำเกิดจากการทับถมของตะกอนที่แม่น้ำพัดพามา พบ
เห็นแนวคดสองข้างแม่น้ำทางตอนเหนือและตอนกลางของจังหวัด ตะกอนแม่น้ำทับถมเป็นบริเวณ
กว้างขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อแม่น้ำไหลสู่พื้นที่ลาดต่ำบริเวณตอนใต้ และตะวันออกเฉียงใต้ของแม่น้ำแม่
กลอง สภาพพื้นที่นี้เรียกว่าที่ราบตะกอนล้นน้ำ องค์ประกอบดินเป็นดินร่วน ดินเหนียว และดิน
ทราย ผสมกันในส่วนพอดี มีการซึมซับน้ำได้ดี และมีอินทรียสารสูง จึงเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์มาก
เหมาะแก่การเพาะปลูกและยังเป็นพื้นที่ในโครงการชลประทานอีกด้วย พื้นที่นี้ครอบคลุมเขต
อำเภอม่วง อำเภอมะกา และอำเภอพนมทวน

นอกจากลักษณะ 3 ลักษณะดังกล่าวแล้ว บางส่วนของพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี เป็นพื้นที่ที่
มีลักษณะพิเศษอันเนื่องมาจากคุณสมบัติทางธรณีวิทยา คือ สภาพพื้นที่แบบแอ่งจมน้ำหินปูน พื้นที่นี้
มีหินชั้นล่างเป็นหินปูนรองรับหินชนิดต่าง ๆ ที่อยู่บนพื้นผิว องค์ประกอบของหิน-ดินส่วนใหญ่เป็นดิน
สีแดงการเคลื่อนตัวของชั้นหินและการกัดเซาะของน้ำทำให้เกิดรูปแบบพื้นที่แปลกตา เป็นทัศนียภาพ
ทางธรรมชาติที่สวยงาม มีถ้ำและธารน้ำใต้ดิน พื้นที่นี้ มีเป็นหย่อม ๆ ร่วมกับพื้นที่ภูเขาและที่ลอน
ลูกคลื่น ในด้านการเกษตร พื้นที่เช่นนี้จัดว่ามีความอุดม สมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก

สภาพภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของกาญจนบุรี อยู่ใต้อิทธิพลลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุม
ตะวันตกเฉียงใต้ ในปีหนึ่ง ๆ มีฝนตกยาวนานประมาณ 6 เดือน ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึง
เดือนตุลาคม ในปี พ.ศ.2535 มีปริมาณฝนเฉลี่ย 859.7 มิลลิเมตร พื้นที่ที่มีฝนตกมากที่สุด ที่
อำเภอทองผาภูมิ มีปริมาณฝนเฉลี่ย 1,487.4 มิลลิเมตร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ A แสดงพื้นที่ป่าไม้

จังหวัด กาจนบุรี

สัญลักษณ์

 พื้นที่ป่าไม้

การ ศึกษาการจัดระบบระบายน้ำทิ้งของชุมชน
เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

ที่มา กรมป่าไม้
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

มาตราส่วน

ตาราง 1 แสดง พื้นที่ป่าไม้ของ จังหวัดกาญจนบุรี

พื้นที่ป่าไม้	พื้นที่ (ไร่)
อุทยานแห่งชาติ	2,587,725
ป่าสงวนแห่งชาติ	4,801,116
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	1,785,125
รวม	9,173,965

ที่มา : สำนักกนป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี กรมป่าไม้

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 2 สถิติปริมาณฝ่ำฝน อุณหภูมิ และความชื้นสัมพัทธ์ ณ สถานีตรวจอากาศจังหวัดกาญจนบุรี ราชเดือน พ.ศ. 2535

เดือน	ปริมาณฝ่ำฝน รวมตลอดเดือน (มม.)	จำนวนวัน ที่ฝ่ำฝนตก	อุณหภูมิ (องศาเซลเซียส)		ความชื้นสัมพัทธ์ (ร้อยละ)	
			ต่ำสุด	สูงสุด	ต่ำสุด	สูงสุด
มกราคม	21.6	3	14.0	38.1	28.0	96.0
กุมภาพันธ์	9.9	4	19.2	36.5	20.0	91.0
มีนาคม	0.0	0	20.4	38.0	14.0	90.0
เมษายน	0.0	1	25.1	41.0	16.0	81.0
พฤษภาคม	15.6	6	25.6	43.5	20.0	88.0
มิถุนายน	64.0	17	24.6	42.8	30.0	93.0
กรกฎาคม	197.2	21	22.6	40.6	28.0	97.0
สิงหาคม	140.9	16	23.2	39.1	46.0	97.0
กันยายน	75.4	16	23.5	36.1	36.0	95.0
ตุลาคม	319.3	19	20.3	37.1	46.0	97.0
พฤศจิกายน	0.0	1	17.4	34.5	31.0	95.0
ธันวาคม	15.6	2	15.1	34.1	25.0	94.0
รวม	659.7	106	-	-	-	-
เฉลี่ยตลอดทั้งปี	71.6	8.8	20.9	38.1	28.6	92.8

ที่มา : สถานีตรวจอากาศจังหวัดกาญจนบุรี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3 เขตการปกครองของจังหวัดกาญจนบุรีรายอำเภอ ปี พ.ศ.2537

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	การปกครองส่วนภูมิภาค		การปกครองส่วนท้องถิ่น	
	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	สุขาภิบาล
เมืองกาญจนบุรี	13	96	1	3
ท่าม่วง	13	99	-	4
ท่ามะกา	17	139	1	5
พนมทวน	7	64	-	2
เขาชัย	7	62	-	2
บ่อพลอย	6	60	-	2
ไทรโยค	7	52	-	2
ทองผาภูมิ	7	42	-	1
ศรีสวัสดิ์	6	31	-	1
สังขละบุรี	3	19	-	1
กิ่งอำเภอด่านมะขามเตี้ย	4	37	-	1
กิ่งอำเภอหนองปรือ	3	27	-	1
กิ่งอำเภอห้วยกระเจา	4	59	-	-
รวม	97	807	2	25

ที่มา : กองปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พื้นที่ตลอดแนวเขาด้านตะวันตกมีสภาพอับฝน เนื่องจากเทือกเขาตะนาวศรี ขวางกั้นทิศทางลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดผ่านสู่พื้นที่ตอนกลางของจังหวัด ด้านหน้าเขาแถบอำเภอทองผาภูมิและอำเภอสังขละบุรี ได้รับน้ำฝนอย่างเต็มที่ แต่ด้านหลังเขาบริเวณแนวทิวังลม ผนตกค่อนข้างน้อย และไม่สม่ำเสมอ

อุณหภูมิต่ำสุดในเดือนมกราคมเท่ากับ 14.0 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิสูงสุดในเดือนพฤษภาคมเท่ากับ 43.5 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ยเท่ากับ 20.9 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยเท่ากับ 38.1 องศาเซลเซียส ส่วนค่าความชื้นสัมพัทธ์ต่ำสุดในเดือนมีนาคม ซึ่งเป็นช่วงหน้าแล้ง เท่ากับ 14.0% และสูงสุดในเดือนกรกฎาคม, สิงหาคมและตุลาคม เท่ากับ 97.0% พิสัยของความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยมีค่าอยู่ระหว่าง 28.0-92.8% สภาพอากาศโดยทั่วไปร้อนอบอ้าวเกือบตลอดทั้งปี และหนาวจัดในฤดูหนาว

สภาพเศรษฐกิจของจังหวัด

ภาพรวมเศรษฐกิจของกาญจนบุรี แสดงถึงความสำคัญของภาคเกษตรในฐานะเป็นแหล่งวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรที่หารายได้ให้แก่จังหวัดอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวด้วยการขยายตัวของเศรษฐกิจมีลักษณะเป็นการพึ่งพากันระหว่างภาคเกษตรกับอุตสาหกรรม โดยมีทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งวัตถุดิบสำคัญของการพัฒนา ผลจากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า ประกอบกับศักยภาพของทรัพยากรในพื้นที่ที่สามารถตอบสนองการพัฒนาดังกล่าวนี้ ทำให้กาญจนบุรีเป็นจังหวัดที่มีแนวโน้มที่จะขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องในอนาคต

การจัดการทรัพยากรในพื้นที่กาญจนบุรีนั้น แบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ตามลักษณะการใช้ที่ดินอย่างไรก็ดีแม้กาญจนบุรีมีขนาดของที่ดินกว้างขวาง แต่พื้นที่ใช้สอยประโยชน์ได้จริงสำหรับภาคเกษตร, อุตสาหกรรมและชุมชนเป็นพื้นที่เพียง 1 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด พื้นที่ส่วนใหญ่ไม่อนุญาตให้เข้าไปประกอบการทำมาหากิน เนื่องจากเป็นเทือกเขาสูงและป่าต้นน้ำลำธาร ซึ่งกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ เขตอุทยานและพื้นที่ป่าสัมปทานท่ามะมี และเหมืองแร่ ซึ่งอนุญาตตามกฎหมายพิเศษและบางส่วนเป็นพื้นที่หวงห้ามตามพระราชกฤษฎีกาที่ดินหวงห้ามของกองทัพก เกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยและความมั่นคง-แห่งชาติรวมทั้งเป็นแหล่งน้ำต่าง ๆ อีกด้วย

ลักษณะการราชที่ดิน

ลักษณะการราชที่ดินของกาญจนบุรี แบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ป่าไม้

พื้นที่ป่าไม้ของกาญจนบุรี มีทั้งสิ้น 9,173,965 ไร่ หรือ 75.3% ของพื้นที่จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณ ซึ่งมีไม้เนื้อแข็งที่มีค่าทางเศรษฐกิจ อาทิ ประดู่ มะค่า เสลา สัก รวง ตะเคียน พื้นที่ป่าเบญจพรรณนี้ มีอยู่ในทุกอำเภอ ป่าอีกประเภทคือ ป่าแดง ซึ่งมีไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ประดู่ แดง เต็ง รัง และมะค่าแต่ แต่ต้นไม้มีขนาดย่อมเนื่องจากป่าแดงมักขึ้นกระจุกกระจายในพื้นที่ที่เป็นดินทราย ลูกรังหรือหินกรวดทั้งบนเขาและที่ราบซึ่งดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ส่วนตามหุบเขาเป็นป่าดิบ ไม้มีเศรษฐกิจไม่มากนัก คือ ตะเคียน ยางขาว ตะแบก นอกจากนั้นยังมีไม้ไผ่ ไม้รวกซึ่งขึ้นแซมหรือปะปนอยู่กับป่าอื่น ๆ และสามารถนำมาผลิตเป็นเยื่อกระดาษ หรือส่งขายเป็นวัตถุดิบเพื่อการก่อสร้างต่าง ๆ และสร้างรายได้อย่างมหาศาลให้กับจังหวัดด้วย

พื้นที่ป่าแบ่งออกเป็นอุทยานแห่งชาติ 5 แห่ง เป็นพื้นที่ 2,587,725 ไร่ ป่าสงวนแห่งชาติ 15 แห่ง เป็นพื้นที่ 4,801,115 ไร่ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 2 แห่ง เป็นพื้นที่ 1,785,125 ไร่ พื้นที่ป่าไม้ส่วนหนึ่งเป็นป่าประเภทสวนป่า มีพื้นที่ 12,202 ไร่ หรือ 0.16% แบ่งเป็นสวนป่าที่ ดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐหรือกรมป่าไม้ 5,214 ไร่ ในเขตอำเภอทรายทอง สวนป่าของกรมป่าไม้เป็นส่วนสัก สวนป่าอีกส่วนหนึ่งดำเนินการโดยเอกชน เป็นพื้นที่ 6,988 ไร่ ในเขตอำเภอท่าม่วง อำเภอท่ามะกา และอำเภอบ่อพลอย ครึ่งหนึ่งของพื้นที่เป็นสวนสนภูพิงค์ และอีกครึ่งหนึ่งเป็นสวนยูคาลิปตัส (สถิติปี 2530 กรมป่าไม้)

2. แหล่งน้ำ

แหล่งน้ำที่สำคัญ คือ น้ำฝน ซึ่งมีความสำคัญต่อพื้นที่เพาะปลูกนอกเขตชลประทาน และพื้นที่เพาะปลูกบริเวณที่ราบเชิงเขา หรือบนภูเขา ในปีหนึ่ง ๆ กาญจนบุรีได้รับน้ำฝนเฉลี่ย 859.7 มิลลิเมตร ต่อปี (2535) แต่สภาวะอากาศมีความแปรปรวนและมีแนวโน้มว่าฝนตกน้อยลง จากสถิติในปี 2533, 2534 และ 2535 จำนวนวันฝนตกเท่ากับ 101, 97 และ 90 วัน ตามลำดับ และปริมาณน้ำฝนเท่ากับ 967.4, 966.7 และ 859.7 มิลลิเมตรต่อปี ตามลำดับ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพื้นที่เพาะปลูกที่พึ่งพาน้ำฝนเป็นหลักได้

นอกจากนี้พบ แหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญ 2 ประเภท คือ

2.1 แหล่งน้ำธรรมชาติ

กาญจนบุรีได้รับน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคจากแม่น้ำ ลำคลองและ
ห้วยต่าง ๆ ซึ่งแหล่งน้ำเหล่านี้ต้นกำเนิดจากป่าด้านตะวันตก แหล่งน้ำที่สำคัญดังต่อไปนี้

แม่น้ำแควใหญ่ มีความยาวประมาณ 380 กิโลเมตร มีต้นกำเนิดจาก
เทือกเขาถนนธงชัย ในเขตอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ไหลลงมาทางใต้ ผ่านพื้นที่อำเภอ
สังขละบุรี อำเภอทองผาภูมิ อำเภอศรีสวัสดิ์ และอำเภอเมือง มาบรรจบแม่น้ำแควน้อยที่ตำบล
บ้านไต้ สาขาที่สำคัญ อาทิ ห้วยคลองงู ห้วยขาแข้ง ลำตะเพิน ปริมาณน้ำเฉลี่ย 4,600
ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี

แม่น้ำแควน้อย มีความยาวประมาณ 315 กิโลเมตร มีต้นกำเนิดจาก
เทือกเขาตะนาวศรี ในเขตอำเภอสังขละบุรี ไหลลงสู่ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านพื้นที่อำเภอทอง
ผาภูมิ อำเภอไทรโยค มาบรรจบแม่น้ำแควใหญ่ รวมกันเป็นแม่น้ำแม่กลอง สาขาที่สำคัญมี
ห้วยลิ้นจี่ ห้วยแม่สั้นน้อย ห้วยบ้องตี้ ปริมาณน้ำเฉลี่ย 5,500 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี

แม่น้ำแม่กลอง เฉพาะในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี มีความยาวประมาณ 40
กิโลเมตร จากความยาวตลอดลำน้ำ 140 กิโลเมตร ไหลจากจุดบรรจบแม่น้ำแควใหญ่-แม่น้ำ
แควน้อย บริเวณหน้าเมืองตำบลบ้านไต้ ผ่านอำเภอท่าม่วง อำเภอท่ามะกา ไปยังจังหวัดราชบุรี
และไหลลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสงคราม ปริมาณน้ำเฉลี่ย 12,378 ล้านลูกบาศก์-
เมตรต่อปี (2530)

แหล่งน้ำทั้ง 3 แหล่ง มีพื้นที่ผิวน้ำรวมกันทั้งสิ้น 30,574 ไร่

นอกจากนี้ จังหวัดกาญจนบุรี มีแหล่งน้ำธรรมชาติขนาดเล็ก อาทิ บึง
คลองหนองสระ อีกเป็นพื้นที่ 1,377 ไร่ เมื่อรวมพื้นที่แหล่งน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่และขนาด
เล็กแล้วเป็นพื้นที่ผิวน้ำรวม 31,951 ไร่

2.2 แหล่งน้ำชลประทาน

ด้วยความพยายามควบคุมปริมาณน้ำให้สม่ำเสมอตลอดทั้งปี เพื่อแจกจ่าย
น้ำให้แก่พื้นที่เกษตรกรรมรวมทั้งชุมชนที่อยู่อาศัย และเป็นการป้องกันปัญหาอุทกภัย ได้เกิดแหล่ง
น้ำจากการดำเนิรแผนพัฒนากลุ่มน้ำแม่กลองขึ้นโดยมีการก่อสร้างเขื่อนบนแม่น้ำแควใหญ่ แม่น้ำแคว
น้อย และแม่น้ำแม่กลอง มีประตูเรือสัญจร มีช่องลัด และมีคลองเชื่อมของคลองส่งน้ำซึ่งดำเนิน
มาตั้งแต่ พ.ศ.2506 ถึง พ.ศ. 2528 รวม 4 โครงการคือ

เขื่อนวชิราลงกรณ์ หรือโครงการชลประทานแม่กลองใหญ่ โครงการนี้เป็นเขื่อนทด่น้ำบนแม่น้ำแม่กลองตั้งอยู่บริเวณอำเภอท่าม่วง มีจุดประสงค์เพื่อทดน้ำให้แก่พื้นที่เพาะปลูกของกลุ่มแม่น้ำแม่กลองทั้งสองฝั่งโดยมีระบบส่งน้ำครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 1.2 ล้านไร่ และความยาวคลองสาขา รวม 1,651 กิโลเมตร

เขื่อนศรีนครินทร์ เป็นโครงการเขื่อนอนเนกประสงค์บนแม่น้ำแควใหญ่ที่ตั้งอยู่บริเวณบ้านเจ้าเพชร ตำบลท่ากระดาน อำเภอศรีสวัสดิ์ มีพื้นที่รับน้ำฝน 10,880 ตารางกิโลเมตร หรือ 6,800,000 ไร่ และพื้นที่อ่างเก็บน้ำเหนือตัวเขื่อน 419 ตารางกิโลเมตร หรือ 261,875 ไร่ โครงการนี้นอกจากช่วยสนับสนุน การส่งน้ำเพื่อชลประทานของเขื่อนวชิราลงกรณ์ แล้วยังเป็นแหล่งกำเนิดพลังงานไฟฟ้า ซึ่งมีกำลังผลิตถึง 720,000 กิโลวัตต์ ด้วย

เขื่อนท่าทุ่งนาหรือโครงการแควใหญ่ตอนล่าง โครงการนี้ต่อเนื่องกับโครงการเขื่อนศรีนครินทร์ที่ตั้งบริเวณรอยต่ออำเภอศรีสวัสดิ์กับอำเภอเมือง โดยอยู่ทางตอนล่างของเขื่อนศรีนครินทร์ลงมาประมาณ 28 กิโลเมตร มีพื้นที่รับน้ำฝน 11,428 ตารางกิโลเมตร หรือ 7,142,500 ไร่ และพื้นที่อ่างเก็บน้ำ 8.1 ตารางกิโลเมตร หรือ 5,062.5 ไร่ อ่างเก็บน้ำของโครงการเป็นแหล่งน้ำสำรอง เพื่อสูบน้ำกลับขึ้นไปเก็บในอ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ ไร่ที่มีปริมาณน้ำสม่ำเสมอตลอดปีและโครงการนี้ยังเป็นแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้าถึง 38,000 กิโลวัตต์

เขื่อนเขามแหลมหรือโครงการพัฒนาลุ่มน้ำแควน้อย ตั้งอยู่บริเวณตำบลท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ มีพื้นที่รับน้ำฝน 3,720 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,325,000 ไร่ และพื้นที่อ่างเก็บน้ำ 353 ตารางกิโลเมตร หรือ 220,625 ไร่ โครงการนี้ ช่วยสนับสนุนโครงการชลประทานแม่กลองใหญ่-เขื่อนวชิราลงกรณ์โดยควบคุมปริมาณน้ำในลุ่มน้ำแควน้อยตอนบน โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน ซึ่งน้ำในแม่น้ำแม่กลองมีปริมาณถึง 3,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที และเคยทำให้เกิดอุทกภัยน้ำท่วมพื้นที่ลุ่มทั้งสองฝั่ง ก่อนดำเนินการโครงการนอกจากนั้นยังเป็นแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้าถึง 333,000 กิโลวัตต์

พื้นที่เฉพาะที่เป็นอ่างน้ำเหนือเขื่อน 3 โครงการยกเว้นเขื่อนวชิราลงกรณ์ มีพื้นที่รวมกันทั้งสิ้น 531,477 ไร่ หรือ 780,1 ตารางกิโลเมตร

พื้นที่เกษตรกรรม

จากสภาพพื้นที่และสภาพอากาศ รวมทั้งข้อจำกัดของห้ามต่าง ๆ พื้นที่เพาะปลูกของกาญจนบุรีจึงไม่กว้างขวางนักเพียง 2,388,113 ไร่ ตามสถิติปี พ.ศ.2536 พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นไร่อ้อยซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุด เป็นพื้นที่ 1,059,702 ไร่ หรือประมาณ 45% พื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญรองลงมาเป็นไร่มันสำปะหลัง เป็นพื้นที่ 255,921 ไร่ และไร่ข้าวโพด เป็นพื้นที่ 169,695 ไร่ แบ่งเป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 143,489 ไร่ และข้าวโพดฝักอ่อน 26,206 ไร่

นอกจากพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้กับจังหวัดแล้ว ยังมีพืชที่สำคัญพืชไร่พืชและสวน คือ สับปะรดเป็นพื้นที่ 40,560 ไร่ พืช 30,675 ไร่ พริกเล็ก 20,003 ไร่ ถั่วเหลือง 10,559 ไร่ พืชผักทั่วไป 15,236 ไร่ และผลไม้ตามฤดูกาล 112,742 ไร่ พื้นที่เพาะปลูกอยู่บริเวณที่ราบตอนกลางของจังหวัด รวมทั้งพื้นที่ตลอดลุ่มน้ำแม่กลองซึ่งอยู่ในเขตอำเภออำเภอน้ำมวง อำเภอน้ำมะกา อำเภอทรายทอง อำเภอเมืองพลอย อำเภอเสาวชัย และอำเภอพนมทวน

พืชเศรษฐกิจประเภทหนึ่งซึ่งเริ่มมีการทดลองเพาะปลูกในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีในช่วง 10-20 ปี ที่ผ่านมานี้ และคาดว่าจะทำรายได้ให้แก่จังหวัดอย่างสูง คือ สวนยางพาราซึ่งอยู่ในเขตอำเภอทองผาภูมิและอำเภอส่งขะบุรี มีพื้นที่ 32,619 ไร่

ส่วนพื้นที่นาข้าวมีอยู่ทั้งสิ้น 566,217 ไร่ คิดเป็น 23.7% ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด แบ่งเป็นข้าวน้ำป่านีและข้าวนาปรัง สำหรับข้าวนาปีมีพื้นที่ 444,389 ไร่ นาข้าวประเภทน้ำที่ผลผลิตสูงและได้ข้าวคุณภาพดี เนื่องจากอยู่ในเขตชลประทาน ทำให้ได้รับน้ำจากโครงการชลประทานต่าง ๆ อย่างเต็มที่ อาทิโครงการชลประทานแม่กลองใหญ่ ในเขตอำเภอน้ำมวง น้ำมะกา พนมทวน ส่วนข้าวนาปรังมีพื้นที่ 121,828 ไร่ เป็นนาข้าวนอกเขตโครงการชลประทานหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่านาขั้นน้ำฝน มีทั้งนาข้าวและนาหว่าน ซึ่งอาศัยน้ำฝนในฤดูฝนสำหรับการทำนาและมักประสบปัญหาภัยแล้งเฉพาะในปีที่ฝนน้อยหรือฝนทิ้งช่วงนาข้าวประเภทนี้มีอยู่กระจัดกระจายในทุกอำเภอ

พื้นที่เพาะปลูกอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวมาแล้วมีอยู่อีก 74,184 ไร่ พื้นที่ส่วนหนึ่งประมาณ 4,450 ไร่ เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ซึ่งได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้มีกิจกรรมทางเกษตรที่สนับสนุนอาชีพหลักอย่างครบวงจรโดยมี กรมปศุสัตว์ กองบัญชาการทหารสูงสุดเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ พื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์นี้อยู่ในเขตอำเภอทรายทอง

และยังมีพื้นที่อีกส่วนหนึ่งที่มีการเพาะปลูกแบบไร่เลื่อนลอย ซึ่งเป็นการปลูกพืชบริเวณที่ราบเชิงเขาบนภูเขา ลักษณะการปลูกมีการเคลื่อนย้ายพื้นที่ทุกปี พืชที่นิยมปลูกมี 2 ชนิดคือข้าวไร่ และข้าวพุด ในเขตอำเภอสังขละบุรี อำเภอทองผาภูมิ อำเภอศรีสวัสดิ์ และบางส่วนของอำเภอเมือง อำเภอเลาขวัญ และอำเภอบ่อพลอย

4. เหมืองแร่

อุตสาหกรรมที่มีการใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ มีประเภทเดียว คือ อุตสาหกรรมเหมืองแร่ โดยมีแร่ธาตุที่สำคัญ คือ ดีบุก ตะกั่ว ฟลูออไรด์ วุลแฟรม โคโรไลม์ และพลวง มีการทำเหมืองแต่เกือบทุกอำเภอ ยกเว้นอำเภอท่ามะกา และอำเภอเลาขวัญ ในปี พ.ศ. 2531 มีพื้นที่เหมืองแร่ประมาณ 37,318 ไร่ จำนวน 95 เหมือง อำเภอที่มีการทำเหมืองแร่มากที่สุดคือ อำเภอทองผาภูมิ จำนวน 54 เหมือง รองลงมาคืออำเภอไทรโยค จำนวน 28 เหมือง

ปริมาณแร่ที่ขุดได้มากที่สุด คือ ตะกั่ว มีประมาณ 69,186 เมตริกตัน (สถิติปี พ.ศ.2531) และทำรายได้ให้มากที่สุด เป็นเงิน 397,052,919.12 บาท แต่ราคาต่อ 1 หน่วย ก่อนข้างถูกคือ เมตริกตัน ละ 5,738.92 บาท ขณะที่ ดีบุก มีราคาเมตริกตันละ 127,239.96 บาท ทำรายได้ให้เป็นอันดับที่ 2 เป็นเงิน 177,245,264.28 บาท จากปริมาณ 1,393 เมตริกตัน ส่วนแร่อื่น ๆ ทำรายได้ให้ไม่มากนัก อาทิ ฟลูออไรด์ เป็นเงิน 35,168,292.0 บาท โคโรไลม์ เป็นเงิน 49,091,392.05 บาท วุลแฟรม เป็นเงิน 26,907,472.14 บาท และพลวงเป็นเงิน 2,599,618.31 บาท

การทำเหมืองแร่ในจังหวัดกาญจนบุรี มีปัญหาค่อนข้างมาก โดยเฉพาะแร่ดีบุก ซึ่งทางจังหวัดได้รับการจัดสรรโควตาแร่ประเภทนี้น้อยมาก ประกอบกับราคาดีบุกในตลาดโลกต่ำลงรวมทั้งภาวะการขาดแคลนแรงงานอันเนื่องมาจากสถานที่ตั้งของเหมืองแร่อยู่บนพื้นที่ล่อแหลมและทุรกันดาร

ส่วนอุตสาหกรรมอื่น ๆ นั้นมีการใช้พื้นที่ตั้งโรงงานอย่างกระจัดกระจายทั้ง 10 อำเภอ ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอท่ามะกา อำเภอท่าม่วง และอำเภอเมือง และเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก อาทิ การซ่อมสร้างเครื่องจักรกล เครื่องยนต์ต่าง, การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร, อุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องกับการทำเหมืองแร่, การแปรรูปไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ และอุตสาหกรรมอาหาร

ตาราง 6 ปริมาณน้ำ จังหวัดกาญจนบุรี ปี พ.ศ. 2531

น้ำ	ปริมาณน้ำ เมตริกตัน	ราคาต่อ 1 หน่วยเมตริกตัน บาท	รายได้ บาท
คอกัว	69,186	5,738.92	397,052,919.12
ดิบก	1,393	127,239.96	177,245,264.28
พุดซาไรด์	26,575	-	35,168,292.0
โคโตไนท์	140,145	-	49,091,392.05
วณพม	263	-	26,907,472.14
พวง	130	-	2,599,818.31

5. พื้นที่ชุมชน

จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่สำหรับการตั้งถิ่นฐาน ทั้งเป็นที่อยู่อาศัย และประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ประมาณ 177,798 ไร่ คิดเป็น 1.5% ของพื้นที่ทั้งหมด กระจายตามเขตปกครอง 1 ต. 10 อ. 3 กิ่งอำเภอ 97 ตำบล 8.7 หมู่บ้าน มีเทศบาล 2 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองกาญจนบุรี และเทศบาลตำบลท่าเรือพระแท่นมีสุขาภิบาล 25 แห่ง พื้นที่เกินกว่าครึ่งหนึ่งของพื้นที่ชุมชนใช้เป็นที่ตั้งของสถาบันราชการ ประมาณ 103,577 ไร่ นอกนั้นเป็นที่อยู่ของหมู่บ้าน 62,888 ไร่ ย่านการค้าและชุมชนหนาแน่น 9,699 ไร่ และสถานประกอบการ อาทิ โรงสีข้าว โรงน้ำตาลทราย โรงเลื่อยจักรแปรรูปไม้ โรงรับคัวย่อยหินและโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรอีก 1,634 ไร่

ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด

ในปี พ.ศ. 2534 จังหวัดกาญจนบุรีมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม ตามราคาคงที่ปี พ.ศ. 2531 เท่ากับ 24,512.47 ล้านบาท ซึ่งเป็นมูลค่าสูงสุดของภาคตะวันตก (28% ของมูลค่ารวมของภาค) และมีรายได้ต่อหัวประชากรเท่ากับ 43,041 บาทต่อปี ซึ่งสูงสุดในภาคตะวันตกเช่นกัน ทั้งนี้ สาขาการผลิตที่สำคัญมีดังนี้

สาขาเกษตรกรรม ประกอบด้วยกาทกรกรรม, ปศุสัตว์, ประมง, ป่าไม้, บริการทางการเกษตร, การแปรรูปสินค้า เป็นมูลค่ารวม 6,050.19 ล้านบาท ซึ่งจำนวนนี้เป็นมูลค่าที่ได้จากกสิกรรมถึง 3,756.28 ล้านบาท และจากป่าไม้ 1,013.61 ล้านบาท

สาขาอุตสาหกรรม: เป็นมูลค่า 4,923.82 ล้านบาท

สาขาค้าส่งและค้าปลีก : เป็นมูลค่า 3,951.63 ล้านบาท

สาขาคมนาคมและขนส่ง : เป็นมูลค่า 2,613.46 ล้านบาท

สาขาการบริการ : เป็นมูลค่า 1,863.02 ล้านบาท

สาขาการก่อสร้าง : เป็นมูลค่า 1,574.25 ล้านบาท

สาขาการผลิตข้างต้นนี้ เป็นมูลค่า 20,976.37 ล้านบาท คิดเป็น 85.57% ของมูลค่ารวมของทั้งจังหวัด

ตาราง 4 การกระจายตัวประชากร อัตราการเปลี่ยนแปลง ความหนาแน่นของประชากร จังหวัดกาญจนบุรี

พ.ศ. 2530 - 2535

อำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวนประชากร (คน)				ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	
		พ.ศ. 2530	ร้อยละ (%)	พ.ศ. 2535	ร้อยละ (%)	พ.ศ. 2530	พ.ศ. 2535
อ.เมืองฯ	1,236.28	150,491	23.38	146,755	20.26	122	119
อ.ไทรโยค	2,728.92	31,633	4.91	38,576	5.32	12	14
อ.บ่อพลอย	967.22	66,289	10.30	51,011	7.04	69	53
อ.ศรีสวัสดิ์	3,295.95	15,829	2.46	18,297	2.53	5	6
อ.ท่ามะกา	340.81	131,792	20.47	126,117	17.69	387	376
อ.ท่าม่วง	610.97	98,949	15.37	101,263	13.98	162	166
อ.ทองผาภูมิ	3,655.17	15,451	2.40	34,447	4.76	4	9
อ.สังขละบุรี	3,349.39	8,561	1.33	20,734	2.86	3	6
อ.พนมทวน	1,157.77	77,667	12.06	82,432	11.36	67	71
อ.เขาชัย	831.30	47,142	7.32	48,978	6.76	57	59
กิ่งอ.มะขามเตี้ย	807.14	-	-	30,010	4.14	-	37
กิ่งอ.หนองปรือ	502.23	-	-	23,815	3.29	-	47
รวม	19,483.15	643,804	100.00	724,435	100.00	33	37

ที่มา : สำนักงานทะเบียนราษฎร์ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 ผลผลิตภัณฑมวลรวมของจังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2529-2534 (ราคาคงที่ พ.ศ. 2531)

สาขาการผลิต	มูลค่าเพิ่ม (ล้านบาท)					
	พ.ศ. 2529	พ.ศ. 2530	พ.ศ. 2531	พ.ศ. 2532	พ.ศ. 2533	พ.ศ. 2534
เกษตรกรรม	5,468.97	6,009.09	6,082.49	6,928.14	6,876.84	6,060.17
กลิ้งรวม	3,400.17	3,086.95	3,499.11	3,971.32	3,372.63	3,766.28
ปศุสัตว์	420.81	455.29	435.54	318.34	480.31	465.60
ประมง	12.34	21.06	30.53	29.36	33.33	40.73
ป่าไม้	2,014.61	1,782.95	1,434.46	1,888.62	1,281.67	1,013.61
บริการทางการเกษตร	444.42	474.13	499.76	523.66	510.33	576.76
การแปรรูปสินค้าเกษตร	176.62	188.71	183.10	196.86	197.57	207.22
เหมืองแร่และขุดหิน	763.85	679.72	738.37	768.66	752.96	613.82
อุตสาหกรรม	3,269.68	3,174.32	3,477.56	4,849.32	4,503.02	4,923.82
การก่อสร้าง	909.51	910.43	1,289.91	1,060.54	1,312.97	1,574.26
ไฟฟ้าและประปา	402.54	408.86	396.34	439.54	463.19	523.56
คอมพิวเตอร์และขนส่ง	3,093.50	3,354.70	3,046.34	3,543.80	2,619.00	2,813.46
ค้าส่งและค้าปลีก	2,363.84	2,649.08	3,184.86	3,681.83	3,716.79	3,961.63
ธนาคารประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์	334.91	342.97	336.36	423.93	496.16	572.17
ที่อยู่อาศัย	671.09	683.91	732.89	778.73	822.49	853.69
การบริหารราชการและป้องกันประเทศ	808.14	807.64	848.62	878.11	928.46	972.90
การบริการ	1,379.52	1,538.63	1,442.32	1,613.41	1,761.50	1,863.02
รวม	20,466.54	20,566.34	21,574.03	24,866.00	23,251.97	24,512.47

ส่วนสาขาการผลิตอื่นที่เหลือได้แก่เหมืองแร่และถ่านหิน, ไฟฟ้าและประปา, ธนาคาร ประกันภัยและกึ่งสหกรณ์ทรัพย์, ที่อยู่อาศัย, การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ เป็นมูลค่ารวม 3,536.13 ล้านบาท คิดเป็น 14.43% ของมูลค่ารวมของทั้งจังหวัด

สถานะการเงินของจังหวัด

นอกจากมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจากสาขาต่าง ๆ แสดงถึงสถานะทางเศรษฐกิจของ จังหวัดกาญจนบุรีแล้ว อัตราการออมเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่แสดงถึงสถานะทางการเงินของจังหวัด โดย ใน พ.ศ.2537 มีธนาคารทั้งของรัฐและเอกชนในจังหวัดกาญจนบุรีรวมทั้งสิ้น 13 แห่ง ได้แก่ ธนาคารกรุงไทย, ธนาคารกรุงเทพ, ธนาคารไทยพาณิชย์, ธนาคารกสิกรไทย, ธนาคารกรุง ศรีอยุธยา, ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ, ธนาคารนครหลวงไทย, ธนาคารมหานคร, ธนาคาร ศรีนคร, ธนาคารทหารไทย, ธนาคารสหธนาคาร, ธนาคารออมสินและธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร และมีบริษัทประกันภัย 8 แห่งด้วย ส่วนใหญ่มุ่งที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนอำเภอ เมือง, อำเภอท่ามะกา, อำเภอ ท่าม่วงและอำเภอพนมทวน โดยมีปริมาณเงินฝากและสินเชื่อ เพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งใน พ.ศ.2536 มีปริมาณเงินฝากทั้งสิ้น 13,178,132 ล้านบาท และปริมาณสิน เชื้อทั้งสิ้น 10,842,022 ล้านบาท

สภาพสังคมของกาญจนบุรี

ประชากร

สถิติประชากรของจังหวัดกาญจนบุรี ในปี พ.ศ.2535 มีประชากรรวม 724,435 คน คิดเป็น 1.25% ของประชากรทั้งประเทศ เป็นชาย 371,877 คน และหญิง 352,558 คน มีความหนาแน่นประชากรเฉลี่ย 37 คน ต่อตารางกิโลเมตร ขณะที่ความหนาแน่นเฉลี่ยทั้งประเทศ เท่ากับ 113 คน ต่อตารางกิโลเมตรและความหนาแน่นเฉลี่ยในเขตกรุงเทพมหานคร 3,852 คน ต่อตารางกิโลเมตรอัตราเพิ่มเฉลี่ย 2.22% ขณะที่อัตราเพิ่มเฉลี่ยของประชากรทั้งประเทศ เท่ากับ 1.44 และสำหรับกรุงเทพมหานครเท่ากับ -1.05% ทั้งนี้ อัตราการคุมกำเนิดของ จังหวัดกาญจนบุรีเท่ากับ 59.5% ขณะที่อัตราของทั่วประเทศเท่ากับ 60% และกรุงเทพมหานคร เท่ากับ 50.5%

เมื่อเปรียบเทียบอัตราเพิ่มประชากรเฉลี่ย ระหว่าง พ.ศ. 2535 กับ พ.ศ. 2530 พบว่ามีอัตราการเพิ่มประชากรสูงขึ้นและความหนาแน่นเฉลี่ยเพิ่มขึ้น โดยในพ.ศ. 2530 มีอัตราเพิ่มประชากรเท่ากับ 1.57% และความหนาแน่นประชากรเท่ากับ 33 คนต่อตารางกิโลเมตร รวมทั้งมีแนวโน้มว่า มีการกระจุกตัวของประชากรในเขตชุมชนเพิ่มมากขึ้น โดยมีขยายตัวของประชากรในชุมชนสูงในเขตอำเภอท่ามะกา, อำเภอเมือง, กิ่งอำเภอหนองปรือ, อำเภอบ่อพลอย, อำเภอท่าม่วง, อำเภอไทยโยคและอำเภอพนมทวนตามลำดับ อำเภออื่นนอกเหนือจากนี้มีการขยายตัวของประชากรในเขตชุมชนค่อนข้างต่ำ ได้แก่อำเภอเลาขวัญ, อำเภอทองผาภูมิ, อำเภอสังขละบุรี, กิ่งอำเภอด่านมะขามเตี้ย, อำเภอศรีสวัสดิ์ ตามลำดับ

การศึกษา

ใน พ.ศ. 2536 จังหวัดกาญจนบุรี มีสถานศึกษารวมทั้งสิ้น 536 แห่ง แบ่งเป็นสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 515 แห่ง ประกอบด้วย สถานศึกษาของรัฐตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นอุดมศึกษา 487 แห่ง และสถานศึกษาของเอกชนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาและสายอาชีพอีก 28 แห่ง และสถานศึกษานอกสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 21 แห่ง ประกอบด้วย สำนักงานการศึกษาส่วนท้องถิ่น/โรงเรียนเทศบาล, โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนและโรงเรียนชาวเขา นอกจากนี้ยังมีการศึกษานอกระบบในสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน, กรมอาชีวศึกษาและกรมการพัฒนาชุมชนด้วย

สำหรับจำนวนนักเรียนนักศึกษาและครูอาจารย์นั้น ทั้งจังหวัดมีจำนวนนักเรียนนักศึกษา รวม 131,183 คน และครูอาจารย์ 7,128 คน คิดเป็นสัดส่วนนักเรียน 18 คนต่อครู 1 คน สำหรับโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และคิดเป็นสัดส่วนนักเรียน 21 คนต่อครู 1 คน สำหรับโรงเรียนนอกสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

ศาสนา

ในปี พ.ศ. 2536 จังหวัดกาญจนบุรีมีศาสนสถานในพุทธศาสนารวมทั้งสิ้น 578 แห่ง ประกอบด้วยวัดฆานิกาย 401 แห่ง, วัดธรรมยุต 8 แห่ง, วัดญวน 1 แห่ง, พระอารามหลวง 3 แห่ง และที่พักสงฆ์ 165 แห่ง นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม รวม 124 แห่ง ประกอบด้วยแผนกธรรมและบาลี 123 แห่ง และแผนกสามัญ 1 แห่ง ส่วนใหญ่มิตั้งในเขตอำเภอเมือง, อำเภอท่ามะกา, อำเภอท่าม่วงและอำเภอไทยโยค คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ 58.3% ของ

จำนวนศาสนสถานทั้งจังหวัด นอกจากนี้ มีศาสนสถานของศาสนาอื่น ๆ เป็นโบสถ์คริสต์ 8 แห่ง
 มัสยิด 2 แห่ง และศาลเจ้าอีก 19 แห่ง

จำนวนภิกษุสามเณรทั้งสิ้น 5,411 รูป และสามเณร 960 รูป ส่วนใหญ่สังกัดวัดใน
 เขตอำเภอท่ามะกา, อำเภอเมือง, อำเภอพนมทวน, อำเภอเสาวชัย และอำเภอท่าม่วง มีสัดส่วนคิดเป็น 69.3% ของจำนวนทั้งหมด

การสาธารณสุข

ใน พ.ศ. 2535 จังหวัดกาญจนบุรีมีโรงพยาบาลทั้งสิ้น 15 แห่ง เป็นโรงพยาบาลรัฐ
 12 แห่ง และโรงพยาบาลเอกชน 3 แห่ง มีจำนวนเตียงผู้ป่วยรวม 913 เตียง มีหน่วยอนามัย
 และร้านขายยา 621 แห่ง ส่วนใหญ่มีที่ตั้งในเขตอำเภอเมือง, อำเภอท่ามะกา, อำเภอพนมทวน
 คิดเป็น 52.2% ของจำนวนทั้งหมด

จำนวนบุคลากรมีทั้งสิ้น 723 คน ประกอบด้วยแพทย์ 70 คน และบุคลากรด้าน
 สาธารณสุข 653 คน ส่วนใหญ่ให้บริการในเขตอำเภอเมืองและอำเภอท่ามะกา โดยเฉพาะ
 จำนวนแพทย์ของอำเภอเมืองมี 33 คน และอำเภอท่ามะกานี้ 14 คน คิดเป็น 67% ของจำนวน
 แพทย์ทั้งจังหวัด และจำนวนบุคลากรของอำเภอเมืองมี 297 คน และอำเภอท่ามะกานี้ 158
 คน คิดเป็น 69.7% ของบุคลากรสาธารณสุขทั้งจังหวัด

สัดส่วนแพทย์ต่อประชากรทั้งจังหวัดเท่ากับ 1:10,349 สัดส่วนแพทย์ต่อประชากรใน
 เขตอำเภอเมือง เท่ากับ 1:4,447 และที่อำเภอสังขละบุรีเท่ากับ 1:5,183 ส่วนอำเภอที่มีสัดส่วน
 ส่วนแพทย์ต่อประชากรมากที่สุดซึ่งหมายถึงการมีความต้องการแพทย์มากกว่าทุกอำเภอ คืออำเภอ
 พนมทวน ซึ่งเท่ากับ 1:27,477

อย่างไรก็ดี จากการที่มีระบบคมนาคมขนส่งที่สะดวกและรวดเร็ว ประชากรในจังหวัด
 กาญจนบุรีสามารถเข้ามาเลือกใช้บริการในเขตชุมชนเมืองใกล้เคียงได้ตามความต้องการ หรือ
 อาจใช้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุข ในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งมีระยะการเดินทาง
 เพียงร้อยกว่ากิโลเมตรเท่านั้น

1. การประปา

จังหวัดกาญจนบุรีมีบริการประปาในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ใน พ.ศ. 2535 มีกำลังผลิต 640 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง เป็นปริมาณน้ำรวม 66,255 ลูกบาศก์เมตรต่อปี การคิดค่าบริการจัดเก็บเป็นรายเดือนและคำนวณอัตราค่าหัวน้ำคือปริมาณน้ำ 11-20 ลูกบาศก์เมตร ราคาหน่วยละ 4.50 บาท ปริมาณน้ำ 81-100 ลูกบาศก์เมตร ราคาหน่วยละ 8.50 บาท ปริมาณน้ำ 3001 ลูกบาศก์เมตรขึ้นไปราคาหน่วยละ 10 บาท ทั้งนี้การคิดราคาน้ำประปา จะคำนวณอัตราเพิ่มตามส่วนของปริมาณน้ำที่เพิ่มขึ้น

การประปาในเขตเทศบาลนี้ อยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลเมืองกาญจนบุรี และในอนาคตการประปาส่วนภูมิภาคมีโครงการขยายการบริการน้ำประปาสู่พื้นที่ชุมชนอื่น ๆ ซึ่งคาดว่าจะให้บริการได้ในไม่ช้านี้

2. การไฟฟ้า

เนื่องจากมีที่ตั้งแหล่งผลิตไฟฟ้าพลังน้ำของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จากแหล่งผลิตไฟฟ้าอันมี เขื่อนศรีนครินทร์, เขื่อนท่าทุ่งนา และเขื่อนเขาแหลม รวมแล้วมีกำลังผลิตประมาณ 500,000 กิโลวัตต์ ซึ่งเป็นกระแสไฟฟ้าที่จ่ายให้แก่พื้นที่ต่าง ๆ รวมทั้งกรุงเทพมหานครและนอกจากไฟฟ้าพลังน้ำแล้ว มีการใช้โรงไฟฟ้าพลังความร้อนขนาดเล็ก และโรงไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ในบางพื้นที่ด้วย

พื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตจังหวัดกาญจนบุรีมีการใช้บริการไฟฟ้าแทบทุกพื้นที่ ยกเว้นบางพื้นที่ที่ยังไม่ใช้ไฟฟ้าเนื่องจากเป็นพื้นที่ในเขตทหาร เขตอุทยานแห่งชาติ และเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยมีจำนวนหมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้ ณ พ.ศ. 2537 เท่ากับ 684 หมู่บ้าน จากจำนวนทั้งสิ้น 807 หมู่บ้าน คิดเป็น 84.8%

3. การคมนาคมขนส่ง

เส้นทางคมนาคมของจังหวัดกาญจนบุรีมีเส้นทางรถยนต์และรถไฟ ซึ่งเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดและอำเภอต่าง ๆ ดังนี้

เส้นทางรถยนต์

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 323 แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ที่บ้านไร่ จังหวัดราชบุรี ผ่านอำเภอท่ามะกา อำเภอท่าม่วง อำเภอเมือง อำเภอทรายทอง อำเภอทองผาภูมิ อำเภอสังขละบุรี สิ้นสุดที่บ้านด่านเจดีย์สามองค์ ชายแดนไทย

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	จำนวนตำบล			จำนวนหมู่บ้าน		
	ทั้งหมด	มีไฟฟ้าใช้แล้ว	คงเหลือ	ทั้งหมด	มีไฟฟ้าใช้แล้ว	คงเหลือ
เมืองกาญจนบุรี	13	11	2	96	90	6
ท่าม่วง	13	13	0	99	95	4
ท่ามะกา	17	17	0	139	136	3
พนมทวน	7	5	2	84	53	31
เลาขวัญ	7	7	0	62	57	5
บ่อพลอย	6	5	1	60	51	9
ไทรโยค	7	7	0	52	47	5
ทองผาภูมิ	7	5	2	42	26	16
ศรีสวัสดิ์	6	5	1	31	19	12
สังขละบุรี	3	2	1	19	13	6
กิ่งอำเภอด่านมะขามเตี้ย	4	3	1	37	32	5
กิ่งอำเภอหนองปรือ	3	3	0	27	25	2
กิ่งอำเภอห้วยกระเจา	4	3	1	59	40	19
รวม	97	86	11	807	684	123

ที่มา : การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดกาญจนบุรี

หมายเหตุ : พื้นที่หมู่บ้านที่ไม่มีกระแสไฟฟ้าใช้ ส่วนมากอยู่ในพื้นที่เขตทหาร เขตป่าไม้ เขตอุทยานแห่งชาติ และเขตป่าสงวนแห่งชาติ

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 324 แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 323 ผ่านอำเภอพนมทวน เข้าสู่เขตจังหวัดสุพรรณบุรี ที่บ้านตลาดเขต
- ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3429 แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 323 เชื่อมต่อกับอำเภอศรีสวัสดิ์ และสิ้นสุดที่เขื่อนศรีนครินทร์
- ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3086 แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 323 เชื่อมต่อกับอำเภอพลอย, กิ่งอำเภอหนองปรือ และอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี นอกจากนี้ยังมีถนนสายย่อยอื่น ๆ เชื่อมต่อตำบลและหมู่บ้านในเขตจังหวัดกาญจนบุรีอย่างทั่วถึงทั้งมีรถโดยสารบริการหลายสาย ไม่ว่าจะเป็นภายในตัวจังหวัดหรือจังหวัดใกล้เคียง

เส้นทางรถไฟ

เส้นทางเชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพมหานคร-นครปฐม-กาญจนบุรี สิ้นสุดที่สถานีน้ำตก ในเขต อำเภอไทรโยค เส้นทางรถไฟนี้ ปัจจุบันเป็นเส้นทางสำหรับการท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากการคมนาคมทางรถยนต์มีความสะดวกคล่องตัวกว่ามาก

การสื่อสาร

โทรศัพท์ภายในเขตจังหวัดกาญจนบุรี ผ่านชุมชนสายรวม 8 ชุมสาย โดยรวมชุมสายตลาดเขตซึ่งเป็นชุมสายร่วมกับเครือข่ายโทรศัพท์ในเขตจังหวัดสุพรรณบุรีไว้ด้วย ในปี พ.ศ. 2534 มีจำนวนเลขหมายที่ให้บริการได้ 9,344 เลขหมาย ปัจจุบันได้มีการขอใช้คู่สายไปแล้ว 7,888 เลขหมาย เป็นเลขหมายราชการ 453 เลขหมาย, เลขหมายสำหรับที่อยู่อาศัย 5,269 เลขหมาย, เลขหมายของหน่วยธุรกิจ 1,927 เลขหมาย, เลขหมายสาธารณะ 149 เลขหมาย และเลขหมายขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย 90 เลขหมาย

ไปรษณีย์โทรเลข ในปี พ.ศ. 2534 จังหวัดกาญจนบุรีที่ทำการไปรษณีย์รวม 16 แห่ง ใน 10 อำเภอ และมีที่ทำการไปรษณีย์อนุญาโตเอกชนอีก 26 แห่ง ใน 8 อำเภอ ส่วนใหญ่มีที่ตั้งในเขตอำเภอเมือง (10 แห่ง) อำเภอไทรโยค (7 แห่ง) อำเภอท่าม่วง (5 แห่ง)

วิทยุกระจายเสียง จังหวัดกาญจนบุรีมีสถานีวิทยุกระจายเสียงรวม 4 แห่ง คือ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดกาญจนบุรี ระบบAM กำลังส่ง 10 กิโลวัตต์, สถานีวิทยุ กสมท.ตำบลลิ้นถิ่น อำเภอท่ามะกา, สถานีวิทยุตำรวจตระเวนชายแดนที่ 13 ค่ายพระพุทธยอดฟ้า ระบบFM กำลังส่ง 9 กิโลวัตต์และสถานีวิทยุ จทบ.ระบบFM กำลังส่ง 10 กิโลวัตต์

ตาราง 7 การสื่อสารไปรษณีย์โทรเลขจังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2534

อำเภอ	ไปรษณีย์	อนุญาตค่าเลข	อนุญาตเลขชน	รวม
เมืองกาญจนบุรี	5	-	7	10
ท่าม่วง	1	-	-	5
ท่ามะกา	3	-	1	4
พนมทวน	2	-	1	3
บ่อพลอย	2	-	2	4
เลาขวัญ	1	-	-	1
ศรีสวัสดิ์	1	-	3	4
ไทรโยค	1	-	6	7
ทองมาภูมิ	1	-	-	1
สังขละบุรี	1	-	2	3
กิ่งอำเภอท่ามะขามเตี้ย	-	-	-	-
กิ่งอำเภอหนองปรือ	-	-	-	-
รวม	16	-	26	42

ที่มา : สำนักงานการสื่อสารไปรษณีย์เขต 7 ราชบุรี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง ๘ บริการโทรศัพท์จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2534

ชุมสาย / หน่วยบริการ	จำนวนเลข หมายเต็ม	จำนวนเบิกไร้โฆษณาก					รวมเบิดใช้
		ราชการ	บ้าน	ธุรกิจ	สาธารณะ	ทศท.	
อำนวยการเมือง	4,096	290	2,586	929	75	44	3,924
อำนวยการท่าม่วง	1,536	59	834	319	15	14	1,214
อำนวยการท่ามะกา	2,048	35	777	506	27	14	1,159
อำนวยการสังขละบุรี	12๙	11	89	12	3	?	117
อำนวยการทองผาภูมิ	12๙	21	84	13	4	1	126
อำนวยการโทรโกท	12๙	18	46	8	7	?	๗1
ชุมสายแสงสุโต (หน้าวัด)	1,024	17	655	309	11	8	1,000
อำนวยการสวัสดิ์	-	-	-	-	-	-	-
อำนวยการปลอกลง	-	-	-	-	-	-	-
อำนวยการเส อวิญ	-	-	-	-	-	-	-
อำนวยการพนมทวน	-	-	-	-	-	-	-
ตลาดเขต	256	2	198	31	4	2	237
รวม	9,344	453	5,269	1,927	149	90	7,888

ที่มา : สำนักงานบริการโทรศัพท์จังหวัดกาญจนบุรี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือพิมพ์ จังหวัดกาญจนบุรีมีหนังสือและวารสารต่าง ๆ จำหน่ายอย่างแพร่หลายเช่นเดียวกับกรุงเทพมหานคร และยังมีหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นอีกหลายฉบับ อาทิ หนังสือพิมพ์ชาวกาญจนบุรี, หนังสือพิมพ์สองแคว, หนังสือพิมพ์เสียงตะวันตก เป็นต้น

การท่องเที่ยว

จังหวัดกาญจนบุรีมีทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมเป็นจุดดึงดูดทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เดินทางมาท่องเที่ยวศึกษาตลอดทั้งปี ซึ่งจะแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวได้เป็น 3 ประเภท คือ ประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ, ประเภทแหล่งค้นคว้าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี และประเภทแหล่งรวมศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

พื้นที่ลุ่มน้ำแควใหญ่

- อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ วนลุ่มน้ำแควใหญ่ ต่อกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งในจังหวัดอุทัยธานี และทุ่งใหญ่นเรศวร มีแหล่งท่องเที่ยว อาทิ ห้วยเขราวัด ห้วยข่งไถ้ ห้วยน้ำโจน ห้วยคลิตี้ ล้ำเขาสูง ห้วยแม่ขมิ้น ล้ำสะเดิง ห้วยมองไร่ น้ำตกเอราวัณ ถ้ำพระธาตุ อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์

- อุทยานแห่งชาติเฉลิมรัตนโกสินทร์ ตำบลท่าลาไย อำเภอศรีสวัสดิ์ มีถ้ำธารลอด 2 แห่ง, น้ำตกไตรตรึงค์, ศูนย์พัฒนาที่ดินชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านเขาเหล็ก

- เขื่อนเขาหินตั้ง กิ่งอำเภอหนองปรือ มีถ้ำ 3 แห่ง ได้แก่ถ้ำฤๅษี, ถ้ำลิ้นแฉ และถ้ำนรมิตรและมีแหล่งโบราณคดียุคหินเก่า ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่โครงการพระราชดำริห้วยองคตด้วย

- บ่อพลอย บ้านดงไม้แดง เขตอำเภอบ่อพลอย มีการขุดพลอยประเภทไพไลต์และนิล

พื้นที่ลุ่มน้ำแควน้อย

- อุทยานแห่งชาติเขื่อนเขาแหลม ตำบลท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ อาทิ อ่างเก็บน้ำเขื่อนเขาแหลม, เขื่อนบีลือก, เขื่อนอิต้อง, เขื่อนบู่อ่อง, วัดวังวิเวการาม, สามสบ, ห้วยซองกาเลีย, ห้วยบีคลี่, ห้วยรันตีและตำบลเขื่อนสามมองค์

- อุทยานแห่งชาติไทยรอยศ มีแหล่งท่องเที่ยว อาทิ น้ำตกไทยรอยศ, น้ำตกเขาพัง, น้ำตกผาดาด, น้ำพุร้อนหินดาด, ถ้ำละว้า, อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์และพิพิธภัณฑสถานเก่า

สถานที่ท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมืองและพื้นที่ใกล้เคียง

- แหล่งประวัติศาสตร์สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มีแหล่งท่องเที่ยว อาทิ สะพานข้ามแม่น้ำแคว, ทางรถไฟสายมรณะ, สุสานสหประชาชาติ (คอนรัก), สุสานเจ้าช่องไก่, พิพิธภัณฑ์สงครามวัดใต้ ทั้งหมดนี้ที่ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง

- แหล่งโบราณคดีมีอาทิ โบราณสถานพงตึกและพระแท่นดงรัง เขตอำเภอท่ามะกา, บ้านดอนเจดีย์ เขตอำเภอพนมทวน

- ศาสนสถาน ได้แก่ วัดน้ำเสียวและวัดน้ำขาน้อย อำเภอท่าม่วง, วัดถ้ำมังกรทอง เขตอำเภอเมือง

- แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ อ่างเก็บน้ำเขื่อนวชิราลงกรณ์, อุทยานมัจฉาวังสัจจะวาสบริเวณวัดห้วยเหินยว อำเภอท่ามะกา และแพริมน้ำในแม่น้ำแควใหญ่-แควน้อย-แม่กลอง

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มมากขึ้นทุกปี เนื่องจากความหลากหลายของประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่ประกอบกับมีระยะเวลาการเดินทางจากกรุงเทพมหานครทั้งทางรถยนต์และทางรถไฟด้วยเวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมง

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียน

นางชุดิมา ตรีวิทยา เกิดวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ.2506 ที่อำเภอประทุมวัน กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีนิติศาสตร์บัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปีการศึกษา 2529 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรการผังเมืองมหาบัณฑิตที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ.2535

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย